

**Пікневич Анна Володимирівна**  
*Головний спеціаліст відділу бухгалтерської служби, фінансування та звітності ГУ ДМС України у Львівській області*

## **СУТЬ СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЙ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА**

Основною ознакою сучасного розвитку світової економіки є посилення процесів економічної глобалізації, які якісно змінюють характер міжнародного економічного співробітництва, сприяють появі його нових форм, відродженню й розвитку існуючих. Найбільш повно, з нашої точки зору, сутність процесів глобалізації відображає погляд на неї, як на «об'єктивний незворотній процес розмивання економічних кордонів внаслідок пошуку найбільш прибуткових методів відтворення капіталу у всіх його формах, що призводить до взаємопроникнення, взаємопереплетіння та взаємозалежності національних економічних систем, формування глобальних ринків та світової економічної системи... Глобалізація являє собою об'єктивний незворотній процес, який у перспективі цивілізаційного розвитку має прогресивний характер. Однак, на сучасному етапі процес глобалізації має суперечливий характер та характеризується неоднозначними соціально-економічними наслідками для національних економік країн світу» [1, с. 62].

Однією з причин транскордонного співробітництва є місцеві динамічні та структурні зміни в економіці: класична економічна теорія припускає, що усунення бар'єрів у торгівлі, потоках капіталу та мобільності робочої сили призведе до вирівнювання рівня виробництва та рівня життя. Капітал переміститься до депресивних районів, щоб скористатися перевагою надлишку робочої сили та зниженням витрат, а робоча сила мігруватиме до територій, що ростуть, у пошуках зайнятості та підвищення заробітної плати [2].

Розрізняють декілька рівнів транскордонного співробітництва:

- міждержавне економічне співробітництво, яке здійснюється між країнами, що мають спільний кордон, – перш за все, шляхом створення спільних підприємств, вільних економічних зон, складських приміщень тощо;
- економічне співробітництво в прикордонних регіонах між окремими адміністративними районами, між окремими містами;
- розвиток прикордонних пунктів пропуску тощо.

Незважаючи на різноманітність рівнів та форм транскордонного економічного співробітництва, всі вони мають однакову економічну суть. У сучасній науковій літературі існують десятки визначень сутності означеного поняття, які надаються представниками різних спеціальностей (економічної теорії, економічної географії, міжнародної економіки), і тому потребують теоретичного узагальнення.

Ці та інші визначення поняття «транскордонне співробітництво» дозволяють узагальнити існуючі теоретичні підходи до трактування його сутності. З цієї точки зору наявні підходи можна розділити на декілька груп. До першої групи можна віднести авторів, які визначають транскордонне співробітництво як «систему взаємозв'язків», «взаємоузгоджену діяльність», «двох або багатостороннє співробітництво», «інституціоналізовану співпрацю», «форму міжнародного співробітництва», «специфічну форму міжнародної діяльності регіонів» і т. п. Друга група авторів трактує суть транскордонного співробітництва як «спільні дії» певних суб'єктів, спрямовані на реалізацію певних механізмів та досягнення певних цілей. Третя група авторів розглядає транскордонне співробітництво як «політику керованої інтеграції», «засіб поживлення загальноєвропейських інтеграційних процесів», «напрямок європейської інтеграції», «напрямок міжнародної інтеграції». Четверта група авторів вважає, що суть даного процесу зводиться до використання потенціалу суміжних територій, «мобілізації існуючого потенціалу прикордонних регіонів», «використання існуючого просторового потенціалу прикордонних регіонів».

На сьогодні в сучасній економічній літературі не існує єдиного однозначного підходу до визначення його суті. Акценти в трактуванні залежать

від того, до якого напрямку економічної науки належить дослідник. Однак для розробки дієвих механізмів функціонування транскордонного співробітництва необхідно чітко розуміння його сутності, оскільки від цього буде залежати трактування його ролі, механізмів, цілей функціонування.

Як зазначено в офіційних документах, зокрема Законі України «Про транскордонне співробітництво» та інших нормативних документах, визначають його суть як «спільні дії...». До цього приєднується ряд авторів. Однак поняття «спільні дії» в поясненні співробітництва є тавтологією, оскільки цілком очевидно, що співробітництво автоматично передбачає співпрацю двох або більше сторін. Таке трактування не відображає специфіку суті цього процесу.

Що стосується трактування суті транскордонного співробітництва як форми інтеграційних процесів, то воно представляється дещо звуженим і таким, що односторонньо висвітлює суть даного процесу. За своєю природою транскордонне співробітництво є проявом двох тенденцій – до зближення територій, з одного боку, і в цьому сенсі є проявом певних форм інтеграційних процесів; до посилення, за певних умов, процесів регіоналізації для протистояння наслідкам світових економічних криз чи вирішення певних проблем, з другого боку.

Суть транскордонного співробітництва не може бути зведена до використання потенціалу прикордонних територій, так як це є лише одним з елементів механізму його реалізації і скоріше розкриває зміст, а не суть цього поняття.

Більш коректно відображає суть транскордонного співробітництва позиція авторів, які розглядають його як форму міжнародного співробітництва. Разом з тим, це трактування потребує уточнення, конкретизації для означення його специфіки. Перш за все, визначальною характеристикою транскордонного співробітництва є існування кордону між сусідніми країнами (водного або сухопутного), що є історично даною умовою і найбільш стабільною характеристикою (незважаючи на можливість їх зміни в результаті політичних чи воєнних конфліктів). Необхідно зазначити, що для глибинного розуміння

транскордонного співробітництва його не можна трактувати лише як форму співробітництва, його необхідно розглядати як процес формування і розвитку цього співробітництва. Такий підхід дає змогу управляти формуванням і розвитком даного процесу в умовах нестабільного міжнародного бізнес-середовища, що постійно змінюється. Таким чином, суть транскордонного співробітництва можна сформулювати, як процес формування і розвитку регіонального міжнародного співробітництва двох чи більше країн, що мають спільні кордони.

Проаналізувавши підходи до визначення суті і змісту поняття «транскордонне співробітництво країн», що існують у сучасній економічній літературі, можна запропонувати наступне його визначення.

Транскордонне співробітництво – це процес формування міжнародних регіональних відносин між суб'єктами (місцеві і регіональні органи влади, територіальні общини, громадські організації, підприємці) двох або більше країн, що мають спільні кордони, з приводу розробки спільних стратегій, пріоритетних напрямків і програм розвитку територій на основі оцінки їхнього загального потенціалу, виявлення сильних і слабких сторін, визначення синергетичного ефекту від їх використання, виявлення ризиків з метою реалізації соціально-економічних інтересів всіх учасників співробітництва, оформлених відповідними угодами, що не суперечать діючим законодавствам країн.

Перш за все, в запропонованому визначенні суть транскордонного співробітництва розглядається як процес формування міжнародних регіональних відносин. Таке трактування дає змогу розглядати транскордонне співробітництво як динамічний процес, який має етап зародження, становлення, розвитку, при чому кожен з цих етапів вимагає певної стратегії та механізмів реалізації тощо. Залежно від стану зміни факторів міжнародного ринкового бізнес-середовища в розвитку транскордонного співробітництва можуть виникати етапи спаду, стагнації чи повного застою, що в свою чергу вимагає зовсім інших підходів до його регулювання, розробки проектів та інше. Звичайно, важливою ознакою цього процесу є те, що він відбувається між

територіями різного масштабу, які розташовані в країнах, що мають спільний кордон, причому цих країн може бути дві і більше. Зміст поняття «транскордонне співробітництво» має розкривати механізм його реалізації, який включає певні форми, методи, інструменти, які неможливо перерахувати у визначенні, але всі вони є елементами спільних стратегій і програм. Крім цього, зміст включає інформаційну основу розробки стратегій і програм, що включає оцінку загального потенціалу територій, які будуть брати участь у співробітництві; оцінку сильних і слабких сторін учасників та виявлення ризиків у реалізації проектів. Звичайно, у визначенні даного поняття мають бути вказані і суб'єкти співробітництва, якими є місцеві та регіональні органи влади, територіальні громади, громадські організації та суб'єкти підприємницької діяльності. В подальшому це дасть можливість окреслити їх соціально-економічні інтереси та механізм узгодження. І, звичайно, це дає можливість визначити підсумки співробітництва, а саме реалізацію кінцевих інтересів його суб'єктів. Таким чином, запропоноване визначення транскордонного співробітництва дозволяє в подальшому системно розкрити всі аспекти цього процесу.

Визначення суті та змісту поняття міжнародного транскордонного співробітництва та проаналізовані положення теорій просторової економіки, мережевої економіки, глобалізації, регіоналізму і регіональної політики є методологічною і теоретичною основою подальшого системного і комплексного аналізу складного змісту даного процесу. Цей аналіз передбачає розкриття сучасних форм та інструментів транскордонного співробітництва; визначення системи економічних інтересів суб'єктів співробітництва, сфер їх співпадіння і розбіжностей для визначення механізмів їх узгодження і реалізації, що дасть змогу розкрити механізм формування транскордонного співробітництва в умовах сучасного міжнародного бізнес-середовища, виявити головні фактори, інструменти, що впливають на його розвиток; оцінити ризики реалізації транскордонного співробітництва України з країнами Європи.

Аналіз запропонованих у літературі визначень з використанням спеціальної методики конструювання економічних категорій і понять дав

можливість класифікувати такі підходи і наступним чином визначити міжнародне транскордонне співробітництво – процес формування міжнародних регіональних відносин між суб'єктами (місцеві й регіональні органи влади, територіальні общини, громадські організації, підприємці) двох або більше країн, що мають спільні кордони, з приводу розробки спільних стратегій, пріоритетних напрямків і програм розвитку територій на основі оцінки їхнього загального потенціалу, виявлення сильних і слабких сторін, визначення синергетичного ефекту від їхнього використання, виявлення ризиків з метою реалізації соціально-економічних інтересів всіх учасників співробітництва, оформлених відповідними угодами, що не суперечать діючим законодавствам країн.

Відзначимо, що сприяння розвитку транскордонного співробітництва в Україні призведе до низки позитивних наслідків, а саме: поліпшення бізнес-клімату та створення сприятливих умов для надходження інвестицій в економіку прикордонних регіонів України; збільшення обсягів товарообігу, забезпечення розвитку малого та середнього підприємництва; створення та забезпечення функціонування транскордонних економічних кластерів, індустріальних парків; удосконалення та розбудову інфраструктури загального користування тощо.

#### **Список використаних джерел:**

1. Старостіна А. О. Маркетингові дослідження національних і міжнародних ринків: підручник. Київ: ТОВ «Лазарит-Поліграф», 2012. 480 с.
2. Keating, M. 1998. The new regionalism in Western Europe: territorial restructuring and political change. Cheltenham: Edward Elgar.